

Yatırımcılar

Bu bölümde önce Türkiye’de finansal tasarruflar hakkında genel bir değerlendirme yapılacak, ardından çeşitli sermaye piyasası araçlarının yatırımcılarına ilişkin detaylı bilgi verilecektir.

Yatırım Tercihleri

Sermaye piyasasında
değerlendirilen
tasarruflar mevduatın
yaklaşık yarısı
kadardır.

Toplam yurtiçi tasarruflar, 2015 yılında önceki yıla göre %10 artarak 2 trilyon TL’ye ulaşmıştır.

Tasarruflarda 2015 sonu itibarıyla sermaye piyasası araçlarının (SGMK ve pay senedi) payı %38 olup, bu pay önceki yıldan bu yana 4 puan düşüş göstermiştir. Azalış ağırlıklı olarak 2015 yılında BIST-100 endeksindeki düşüşe paralel olarak %9 oranında daralma göstererek 226 milyar TL’ye düşen pay senedi portföylerinden kaynaklanmaktadır.

Yurtiçi tasarruflarda en yüksek paya sahip olan mevduat ise, 2015 yılında %18 artışla 1,2 trilyon TL’ye çıkmıştır. Kurlardaki artışın da etkisiyle döviz tevdiat hesapları %38 büyümüştür. Döviz cinsinden mevduatlarda dolar bazındaki artış ise %10’da kalmaktadır.

Tasarruf sahiplerini, yurtiçi ve yurtdışı yerleşik olarak iki grupta incelemek faydalı olacaktır. Portföyleri 1,7 trilyon TL seviyesinde olan yurtiçi yerleşiklerin toplam tasarruflar içindeki payı 2015 sonu itibarıyla %84’tür. Bu pay bir önceki yıla göre 3 puan artış göstermiştir.

2014 yılında yurtiçi yerleşiklerin sermaye piyasasında değerlendirdiği yatırımlar portföylerinin %33’ünü oluştururken 2015 yılında bu pay %30’a inmiştir.

Yurtiçi yerleşiklerin sermaye piyasası yatırımlarının büyük kısmını borçlanma senetleri oluşturmaktadır. Yurtiçi yerleşiklerin SGMK portföyü 2015’te 418 milyar TL olmuştur. 2010-2014 arasında hızla artan özel sektör borçlanma senetlerindeki yükseliş 2015 yılında yavaşlamıştır. 2015 yılında bu tahvillerin portföy değeri sadece %5 artarak 46 milyar TL olmuştur. Diğer yandan devlet iç borçlanma senetleri %7 artarak 364 milyar TL’ye çıkmıştır. Endeksteki düşüşle beraber pay senedi portföyleri %5 düşüş göstererek 85 milyar TL seviyesine inmiştir.

YURTIÇİ TASARRUFLAR (MİLYAR TL)						
	2011	2012	2013	2014	2015	2015/2014 Değişim
Toplam Tasarruf	1,222	1,458	1,607	1,815	1,991	9.7%
Mevduat (Katılım Fonları dahil)	695.5	772.2	945.8	1,052.7	1,244.9	18.3%
TL	460.0	520.4	594.1	661.3	714.9	8.1%
Döviz	221.2	233.2	330.8	375.1	519.0	38.4%
Kıymetli Madenler	14.3	18.6	20.9	16.3	11.0	-32.3%
SGMK	386.7	472.5	466.1	513.8	519.9	1.2%
DİBS	365.8	437.8	422.1	459.9	464.6	1.0%
Özel Sektör Borçlanma Senedi	13.7	28.1	36.1	44.8	46.8	4.4%
Eurobond	7.2	6.6	7.9	9.0	8.5	-6.0%
Pay Senedi	139.7	213.2	195.3	248.9	226.3	-9.1%
Yurtiçi Yerleşikler	1,042.4	1,170.5	1,317.5	1,471.4	1,663.8	13.1%
Mevduat (Katılım Fonları dâhil)	667.7	737.6	891.0	990.4	1,160.9	17.2%
TL	453.1	512.2	584.0	650.4	701.9	7.9%
Döviz	200.3	207.1	286.4	324.1	448.4	38.4%
Kıymetli Madenler	14.2	18.3	20.6	15.9	10.6	-33.3%
SGMK	321.9	360.2	353.5	391.3	417.8	6.8%
DİBS	302.1	327.4	311.7	340.2	364.5	7.1%
Özel Sektör Borçlanma Senedi	13.2	26.8	34.6	43.6	45.8	5.0%
Eurobond	6.5	6.0	7.2	7.5	7.5	0.9%
Pay Senedi	52.9	72.7	73.0	89.7	85.1	-5.1%
Yurtdışı Yerleşikler	179.5	287.4	289.6	344.0	327.3	-4.9%
Mevduat (Katılım Fonları dâhil)	27.8	34.6	54.8	62.3	84.0	34.8%
TL	6.8	8.2	10.0	11.0	13.0	18.9%
Döviz	20.9	26.1	44.4	51.0	70.6	38.4%
Kıymetli Madenler	0.1	0.3	0.4	0.3	0.4	18.0%
SGMK	64.9	112.3	112.6	122.4	102.1	-16.6%
DİBS	63.7	110.4	110.4	119.7	100.2	-16.3%
Özel Sektör Borçlanma Senedi	0.5	1.3	1.5	1.2	1.0	-17.9%
Eurobond	0.6	0.6	0.7	1.5	0.9	-39.6%
Pay Senedi	86.9	140.5	122.2	159.2	141.2	-11.3%
Kaynak: BDDK, MKK, TCMB, TSPB hesaplamaları						

2015 sonunda yurtdışı yerleşiklerin toplam yatırımları önceki yıla göre %5 azalarak 327 milyar TL'ye gerilemiştir. Yurtdışı yerleşiklerin pay senedi portföyü 2015 sonu itibarıyla yurtiçi yatırımcılardan daha fazla, %11 oranında azalarak 141 milyar TL'ye inmiştir. Pay senetlerinin yurtdışı yerleşiklerin toplam portföyüne oranı, BIST-100 endeksindeki düşüş ve yabancı yatırımcıların piyasadan çıkışının etkisiyle de 2014 yılına kıyasla 3 puan gerileyerek %43'e inmiştir.

Hanehalkı Finansal Varlıkları tablosu, özel kesimin yurtiçi tasarruflarının hanehalkına ait kırılımını vermektedir. 2015 yılının dokuzuncu ayı itibarıyla hanehalkı tasarrufları önceki yıla oranla %21 artarak 850 milyar TL olarak gerçekleşmiştir. Bu artışta özellikle döviz mevduatlarındaki büyüme etkili olmuştur.

Yurtdışı yerleşiklerin Türkiye'deki yatırımlarının %43'ünü pay senetleri oluşturmaktadır.

HANEHALKI FİNANSAL VARLIKLARI (MİLYAR TL)							
	2010	2011	2012	2013/09	2014/09	2015/09	2015/2014 Değişim
TL Mevduat	254	282	307	317	377	425	12.9%
Döviz Mevduat	97	112	122	141	187	275	47.1%
Kıymetli Madenler	2	13	17	19	16	10	-36.6%
SGMK	9	11	16	17	20	20	-3.0%
Pay Senedi	33	30	38	39	40	42	4.5%
Yatırım Fonları	29	26	26	27	29	34	17.3%
Emeklilik Yatırım Fonları	12	14	20	25	33	44	32.3%
Repo	2	1	4	3	2	1	-79.2%
Toplam	437	489	551	587	704	850	20.7%
Kaynak: TCMB							
Dolaşımdaki para hesaba katılmamıştır.							

Hanehalkının toplam tasarrufları %21 artarak 850 milyar TL'ye ulaşmıştır.

Türki lirasının değer kaybıyla toplam varlıklar içinde yabancı para cinsinden tasarruf mevduatının payı yükselmiştir. İncelenen dönemler arasında döviz mevduatı %47 büyümekle beraber, dolar bazındaki artış %11'de kalmaktadır.

Döviz tasarruf mevduatına geçiş eğilimi dışında, bireysel emeklilik sistemine ilginin artmasıyla son yıllarda emeklilik yatırım fonlarında da önemli ölçüde artış olmuştur. Emeklilik yatırım fonlarındaki artış, devlet desteğinin etkisiyle 2013 yılından itibaren hızlanmıştır. Bu fonların toplam değeri 2015'in dokuzuncu ayında 44 milyar TL'ye ulaşmıştır.

Pay Senedi Yatırımcıları

Pay senedi yatırımcılarının sayısı 2015'te yaklaşık 16.000 kişi azalarak 1.059.313 milyon kişi olmuştur. Pay senetlerinin portföy değeri ise endekste ki düşüşle birlikte 226 milyar TL'ye inmiştir. On yabancı şirket ve on yabancı fon Borsa İstanbul'daki halka açık pay senetlerinin yaklaşık %18'ini elinde tutmaktadır. Diğer yandan yerli bireysel yatırımcılar toplam pay senedi portföyünün %19'una sahiptir. Yerli bireysel yatırımcılardan en büyük portföy değerine sahip ilk 1.000 kişi ise pay senetlerinin %8'ini elinde tutmaktadır.

Yatırımcı Sayıları

Küresel krizin ardından dalgalı seyreden toplam yatırımcı sayısı 2015 yılında %1,5'luk bir gerileme kaydetmiştir. Bu gerileme büyük ölçüde toplam yatırımcı sayısının tamamına yakınına oluşturan yerli bireysel yatırımcılardaki düşüşten kaynaklanmıştır. Son bir yıl içinde yerli bireysel yatırımcı sayısı 15.895 kişi azalmıştır. Benzer şekilde, yabancı yatırımcı sayısı da 160 azalarak 9.735 olmuştur.

PAY SENEDİ YATIRIMCI SAYILARI						
Yatırımcı Kategorisi	2011	2012	2013	2014	2015	2015/2014 Değişim
Yerli	1,090,059	1,080,262	1,100,854	1,065,473	1,049,578	-1.4%
Fon	277	294	331	338	332	-1.7%
Yatırım Ortaklığı	42	35	32	29	31	6.9%
Tüzel	3,111	4,317	5,064	5,176	4,962	-4.1%
Bireysel	1,086,400	1,075,364	1,095,162	1,059,633	1,043,953	-1.4%
Diğer	229	252	265	297	300	1.0%
Yabancı	7,732	8,304	9,555	9,895	9,735	-1.6%
Fon	2,085	2,245	2,302	2,285	2,093	-8.4%
Tüzel	1,100	1,227	1,300	1,426	1,475	3.4%
Bireysel	4,545	4,828	5,950	6,182	6,167	-0.2%
Diğer	2	4	3	2	0	-100.0%
Toplam	1,097,791	1,088,566	1,110,409	1,075,368	1,059,313	-1.4%
Kaynak: MKK						

Yatırımcı Portföyleri

2014'te %28 artan toplam pay senedi portföyü, 2015 yıl sonu itibarıyla BIST-100 endeksindeki düşüşe paralel olarak küresel piyasaların seyri ve yurtdışındaki politik gelişmeler ile birlikte %9 düşüş göstererek 226 milyar TL'ye düşmüştür.

Toplam halka açık pay yatırımlarının %38'ini oluşturan yerli yatırımcıların portföy değeri %5 azalarak 85 milyar TL'ye gerilemiştir. Bu düşüşün büyük kısmını %18 daralma ile yerli tüzel kişiler oluştururken, yerli bireysel yatırımcıların portföy değerinde önemli bir değişim gözlenmemiştir.

2015 sonunda yabancı yatırımcılar, halka açık pay senedi portföyünün %62'sini elinde bulundurmaktadır. Bu pay 2014 sonunda %64'tü. Bu kategorideki yatırımcıların sayısı geçen yıla göre %2 azalırken, toplam portföyleri %11 düşüş göstererek 141 milyar TL'ye gerilemiştir.

2015 yılında pay senedi portföy değeri %9 azalmıştır.

PAY SENEDİ PORTFÖY DEĞERLERİ (MİLYON TL)						
Yatırımcı Kategorisi	2011	2012	2013	2014	2015	2015/2014 Değişim
Yerli	52,860	72,676	73,034	89,699	85,114	-5.1%
Fon	2,782	4,711	5,292	6,728	8,784	30.5%
Yatırım Ortaklığı	428	438	502	690	991	43.6%
Tüzel	17,213	26,487	26,943	34,478	28,198	-18.2%
Bireysel	29,959	37,731	36,950	43,538	43,668	0.3%
Diğer	2,477	3,308	3,346	4,265	3,473	-18.5%
Yabancı	86,851	140,529	122,219	159,243	141,206	-11.3%
Fon	61,096	98,354	86,988	111,572	88,511	-20.6%
Tüzel	25,400	41,700	34,717	47,141	51,993	10.2%
Bireysel	346	462	500	526	703	33.5%
Diğer	9	13	14	3	0	-100.0%
Toplam	139,710	213,205	195,253	248,941	226,320	-9.0%
Kaynak: MKK						

Yabancı fonlar, toplam portföyün %39'una sahiptir. Yabancı fonları, %23 payla yabancı tüzel yatırımcılar ve %19 payla yerli bireysel yatırımcılar izlemektedir.

Yabancı fonlar 89 milyar TL ile en yüksek portföye sahip yatırımcı grubu iken, yerli fonların 9 milyar TL ile pay senetlerinin ancak %4'ünü elinde tutuyor olması dikkat çekicidir. Bununla beraber pay senedi

değerlerindeki düşüşe rağmen yerli fonların pay senedi varlıklarını 2015'te bir önceki yıla göre %31 artırdığı dikkat çekmektedir.

Vakıf, dernek gibi kuruluşları içeren diğer kategorisi ise 2015'te %19 azalarak 3,5 milyar TL olarak gerçekleşmiştir.

Yatırımcı Sayısına Göre Portföy Büyüklükleri

Bu bölümdeki tablolarda, yatırımcı gruplarının her biri kendi içinde portföy büyüklüklerine göre sıralanmıştır. Ardından, portföy büyüklüğünde onuncu, yüzüncü vb. sıradaki yatırımcılar belirlenerek yoğunlaşma sınıflandırması yapılmıştır.

2.093 yabancı fon 89 milyar TL değerinde pay senedi portföyüne sahipken, bu büyüklüğün 20 milyar TL'si ilk on yabancı fona aittir. Bu on fon, toplam pay senedi yatırımlarının %9'unu oluşturmaktadır. Diğer taraftan, 332 yerli yatırım fonunun pay senedi portföy büyüklüğü ise yabancı fonların onda birinde kalmaktadır.

Yabancı tüzel yatırımcı sayısı, yerli tüzel yatırımcıların üçte biri kadar olmasına rağmen, portföy değerleri yerli yatırımcıların üzerindedir. Yabancı tüzel yatırımcılarda da ilk on yabancı şirket 21 milyar TL'lik portföy ile toplam pay senedi portföyünün %9'una sahiptir.

Bu veriler, on yabancı şirket ve on yabancı fonun Borsa İstanbul'daki halka açık pay senetlerinin yaklaşık %18'ine sahip olduğu sonucunu vermektedir. Toplam 104 milyar TL'lik portföye sahip ilk 100 yabancı şirket ile ilk 100 yabancı fon ise halka açık pay senedi portföy değerinin %42'sini oluşturmaktadır.

YATIRIMCI SAYILARINA GÖRE PORTFÖY BÜYÜKLÜKLERİ SIRALAMASI (2015)				
Yatırımcı Türü	Yerli		Yabancı	
	Yatırımcı Sayısı	Portföy Değeri (Mn. TL)	Yatırımcı Sayısı	Portföy Değeri (Mn. TL)
Yatırım Fonu	10	3,325	10	20,186
	100	8,104	100	53,750
	332	8,784	1,000	86,563
			2,093	88,511
Yatırım Ortaklığı	10	917		
	31	991		
Tüzel	10	12,616	10	20,892
	100	25,678	100	41,869
	1,000	28,186	1,000	51,914
	4,962	28,198	1,475	51,993
Bireysel	10	5,195	10	480
	100	11,970	100	604
	1,000	19,400	1,000	687
	10,000	28,773	6,167	703
	100,000	39,741		
	500,000	43,652		
	1,000,000	43,668		
	1,043,953	43,668		
Diğer	10	3,163		
	100	3,473		
	300	3,473		
Toplam	1,049,578	85,114	9,735	141,206
Kaynak: MKK				

Bireysel yatırımcılarda yaklaşık 1 milyon Türkiye Cumhuriyeti vatandaşının toplam portföyü 44 milyar TL'dir. Yerli bireylerin portföy dağılımına daha detaylı bakıldığında, yatırımcılar arası yoğunlaşmanın yüksek olduğu görülmektedir. İlk on yatırımcının 5 milyar TL'lik portföyü, toplam yerli bireysel yatırımcı portföyünün %12'si kadardır. Öte yandan, portföy büyüklüğüne göre sıralamada ilk 1.000 yatırımcının portföy büyüklüğü, kalan yaklaşık 1 milyon bireysel yerli yatırımcının portföy büyüklüğünün %80'i kadardır.

Vakıf, kooperatif gibi diğer yerli yatırımcıların ise 3,5 milyar TL büyüklüğünde portföyü bulunmaktadır. Bu portföyün büyük bir kısmı ilk on yatırımcıya aittir.

Yerli Bireysel Yatırımcılar

2015 sonu itibarıyla, 1 milyon TL'nin üzerinde pay senedi yatırımı olan 4.150 bireysel yatırımcı bireysel yatırımcı portföyünün %57'sini oluşturmaktadır. Bu yatırımcıların kişi başına ortalama portföy değeri yaklaşık 6 milyon TL'dir. 10.000 TL'nin üzerinde portföyü olan 238.901 yatırımcı ise yerli bireysel portföyünün %98'ini oluşturmaktadır.

PORTFÖY DİLİMLERİNE GÖRE YERLİ BİREYSEL YATIRIMCILAR (2015)				
Piyasa Değeri (TL)	Yatırımcı Sayısı	Portföy Değeri (Mn. TL)	Yatırımcı Sayısı (Pay)	Portföy Değeri (Pay)
0.01-10,000	805,052	890	77.1%	2.0%
10,001-50,000	150,240	3,562	14.4%	8.2%
50,001-100,000	40,495	2,850	3.9%	6.5%
100,001-500,000	38,919	7,956	3.7%	18.2%
500,001-1,000,000	5,097	3,610	0.5%	8.3%
>1,000,000	4,150	24,800	0.4%	56.8%
Toplam	1,043,953	43,668	100%	100%
Kaynak: MKK				

Yerli bireysel yatırımcılar genelinde kişi başı ortalama portföy büyüklüğü 2014'e göre %2 artarak 41.829 TL olmuştur. Diğer taraftan, 10.000 TL'nin altında pay senedi yatırımı olan yerli bireysel yatırımcı sayısı 805.052 iken, bu grupta kişi başı portföy büyüklüğü 1.105 TL'de kalmaktadır.

YAŞ GRUPLARINA GÖRE YERLİ BİREYSEL YATIRIMCILAR (2015)			
Yaş Aralığı	Yatırımcı Sayısı	Portföy Değeri (Mn. TL)	Ortalama Portföy Değeri (TL)
0-24	13,462	536	39,837
25-34	117,994	2,634	22,324
35-44	289,256	8,233	28,462
45-54	287,243	12,726	44,304
55-64	200,232	9,769	48,790
65+	135,766	9,770	71,959
Toplam	1,043,953	43,668	41,829
Kaynak: MKK			

Yerli bireysel yatırımcılar yaş gruplarına göre incelendiğinde, en fazla yatırımcının bulunduğu yaş aralığının 35-54 yaş grubu olduğu görülmektedir. Bu kişiler, toplam yatırımcıların %55'ini oluştururken toplam portföy büyüklüğünün de yaklaşık yarısını teşkil etmektedir.

25-34 yaş grubunda 22.324 TL olan ortalama portföy büyüklüğü, 65 ve üzeri yaşa sahip olan yatırımcılarda 71.959 TL'ye yükselmektedir.

Yerli bireysel yatırımcıların kişi başı ortalama portföy büyüklüğü önceki yıla göre %2 artarak 43.668 TL olmuştur.

25 yaş altında pay senedi yatırımı olan 13.462 yatırımcı bulunmaktadır. Bu grup, 39.837 TL ile 25-44 yaş aralığından daha yüksek bir ortalama portföy büyüklüğüne sahiptir.

Yabancı Yatırımcılar

Yabancı yatırımcıların Borsa İstanbul'daki şirketlerin halka açık kısmındaki payı 2008 yılında yaşanan küresel krizle birlikte düşüşe geçmiş ve 2011'e kadar gerilemeye devam etmiştir. Yabancıların pay senetlerine ilgisinin tekrar artmaya başlamasıyla 2012 yılı sonunda %66 seviyesine yükselen bu pay, 2013 yılından bu yana %63 civarında gerçekleşmektedir.

Yabancı yatırımcıların işlem hacmindeki payı ise küresel krizin etkileriyle %15 civarına kadar inmişti. 2011'den beri sürekli artan bu oran, 2015 yılında %22'ye ulaşmıştır.

Yabancı yatırımcıların pay senetlerindeki saklama payı 2015 sonunda %62, işlem hacmi payı ise %22 olarak gerçekleşmiştir.

YABANCI YATIRIMCILARIN İŞLEM HACMİ VE SAKLAMADAKİ PAYLARI					
	2011	2012	2013	2014	2015
Hacim Payı	15.6%	17.6%	19.9%	20.1%	22.0%
Saklama Payı	62.1%	65.8%	62.5%	63.8%	62.4%
Kaynak: Borsa İstanbul, MKK					

Diğer taraftan, 2015 sonunda, pay senetlerinin %38'ini ellerinde tutan yerli yatırımcıların, likiditenin %78'ini yarattığı görülmektedir.

ÜLKELERİNE GÖRE YABANCI YATIRIMCILAR (2015)			
Piyasa Değeri (TL)	Yatırımcı Sayısı	Portföy Değeri (Mn. TL)	Portföy Değeri (Pay)
ABD	1,359	42,962	30.4%
Birleşik Krallık	460	24,749	17.5%
Lüksemburg	302	11,598	8.2%
Hollanda	133	6,884	4.9%
Yunanistan	34	6,112	4.3%
İrlanda	163	4,604	3.3%
Singapur	10	4,542	3.2%
Cayman Adaları	120	3,977	2.8%
Norveç	24	3,737	2.7%
Kanada	163	2,494	1.8%
Diğer	6,967	29,547	20.9%
Toplam	9,735	141,206	100.0%
Kaynak: MKK			

Türkiye sermaye piyasasındaki yabancı yatırımcıların ülkelere göre dağılımına bakıldığında, en büyük portföy değerine sahip yatırımcıların bulunduğu ilk on ülkenin yatırımcılarının, toplam yabancı portföyünün %79'unu oluşturduğu görülmektedir. ABD'li yatırımcılar 43 milyar TL'lik portföy ile toplam yabancı portföyünün yaklaşık üçte birini oluştururken, portföy büyüklüğü bakımından ABD'yi Birleşik Krallık ve Avrupa'nın yatırım fonlarına odaklanan bir finans merkezi konumunda olan Lüksemburg takip etmektedir.

Yabancı Yatırımcıların Pay Senedi Portföy Hareketleri

Küresel krizle önemli ölçüde azalan yabancı yatırımcıların işlem hacmi, 2015 yılında satış ağırlıklı işlemlerin etkisiyle %4 artarak 167 milyar \$ olmuştur.

2014 yılında yaşanan değer artışıyla birlikte yabancı yatırımcıların pay senedi portföylerinin değeri %19 artarak 68 milyar \$ olmuştur. 2015 yılına gelindiğinde bu rakam %28 düşerek 49 milyar \$ olarak gerçekleşmiştir. Bu değişim çoğunlukla sermaye kayıplarından kaynaklanmakta olup detayları aşağıda açıklanmaktadır.

Küresel krizle meydana gelen duraklamanın ardından yabancı yatırımcıların birincil piyasaya ilgisi büyük ölçekli halka arzlarla birlikte 2012 ve 2013'te artmışken, devam eden yıllarda azalan halka arzlar sebebiyle yabancı yatırımcıların ilgisinde düşüş gözlenmiştir. 2015 yılında toplam 45 milyon \$'lık birincil halka arzın yalnızca 4 milyon \$'lık kısmı yabancı yatırımcılar tarafından alınmışken, toptan satışlar pazarında 422 milyon \$'lık tutarın yabancı yatırımcılar tarafından alındığı gözlenmektedir.

Yabancı yatırımcıların pay senedi portföyleri %28 azalarak 49 milyar \$ olmuştur

YABANCI YATIRIMCILAR (Mn. \$)

Tarih	İşlem Hacmi	Saklama Bakiyesi	Birincil Piyasa Alış*	İkincil Piyasa Net Alış/Satış**	Net Sermaye Giriş/Çıkışı
2011	132,113	46,005	370	-2,011	-1,641
2012	123,008	78,545	4,115	5,277	9,391
2013	171,293	56,954	1,305	-430	875
2014	160,810	67,803	151	2,219	2,370
2015	167,426	48,565	426	-2,545	-2,120

Kaynak: Borsa İstanbul, MKK, Takasbank, TSPB hesaplamaları

*: Birincil piyasa işlemleri birincil halka arz ve toptan satışlar pazarı işlemlerinde yerli yatırımcıların aldığı pay senedi tutarlarını göstermektedir.

**: İkincil piyasa işlemleri, Borsa İstanbul pay senedi piyasasındaki net alış-satış tutarını göstermektedir.

İkincil piyasada yabancı yatırımcıların 2010 yılı sonunda başlayan satışları, 2011 yılının sonuna kadar devam etmiştir. 2012'de net 5,3 milyar \$'lık alım yapan yabancı yatırımcılar, 2013 yılının ikinci yarısında tekrar satışa geçmiştir. 2014 yılında 2,2 milyar \$'lık alım yapan yabancı yatırımcılar, 2015 yılında net 2,5 milyar \$'lık pay senedi satmıştır.

Yabancı yatırımcıların birincil piyasa alışları ile ikincil piyasadaki satışları beraber değerlendirildiğinde 2015 yılında bu yatırımcıların pay piyasasında net 2,1 milyar \$'lık satış gerçekleştirdikleri gözlenmektedir.

Ortalama Elde Tutma Süresi

2015 yılında
yabancı
yatırımcıların
ortalama elde tutma
süresi 251 günken,
yerli yatırımcıların
39 gündür.

Ortalama elde tutma süresi verileri, TÜYİD ve MKK işbirliğiyle hazırlanan Ocak 2016 tarihli Borsa Trendleri Raporu'ndan alınmıştır.

BIST TUM endeksi incelendiğinde, yabancı yatırımcıların ortalama elde tutma süresinin 2015 yılında 39 günlük bir azalış göstererek 251 güne indiği görülmektedir. Yerli yatırımcılarda ise vade çok daha kısadır. Bu süre 2015 yılında bir önceki yıla göre 2 gün azalarak 39 gün olarak gerçekleşmiştir. Yerli ve yabancı yatırımcıların elde tutma süreleri arasındaki bu fark daha önce incelediğimiz işlem hacimlerine de yansımış, yerlilerin işlem hacmi yabancıların yaklaşık dört katı olmuştur.

YATIRIMCILARIN ORTALAMA YATIRIM VADESİ						
		2011	2012	2013	2014	2015
BIST TUM	Yabancı	316	389	313	290	251
	Yerli	37	46	42	41	39
BIST 100	Yabancı	275	343	287	268	230
	Yerli	35	40	37	34	33
BIST 30	Yabancı	251	305	260	243	214
	Yerli	35	33	27	26	28
BIST 50	Yabancı	261	330	279	259	223
	Yerli	35	35	30	29	30
BIST SİNAİ	Yabancı	510	639	444	417	328
	Yerli	43	54	63	71	61
BIST HİZMETLER	Yabancı	431	533	370	352	304
	Yerli	33	46	35	30	32
BIST MALİ	Yabancı	254	302	267	239	211
	Yerli	37	43	36	34	33
BIST TEKNOLOJİ	Yabancı	218	324	332	571	315
	Yerli	17	21	39	55	19
Kaynak: TÜYİD-MKK Borsa Trendleri Raporu						

Yerli yatırımcılarda en uzun elde tutma süresi önceki yıllarda olduğu gibi 2014'te de BIST Sınai endeksi pay senetlerinde gerçekleşmiş, ancak bu süre 71 günden 61 güne düşmüştür.

Yabancıların BIST Teknoloji yatırımlarının süresinin yaklaşık 250 günlük düşüşle 10 ay seviyesine gerilemesi dikkat çekmektedir. BIST Teknoloji endeksindeki ortalama yatırım vadesindeki düşüş, ilgili dönemde endeksin piyasa değeri düşerken işlem hacmindeki artıştan kaynaklanmaktadır. Yerli yatırımcıların en kısa elde tutma süresi BIST Teknoloji endeksinde gözlenmiş ve bu rakam 2015'te 55'den 19'a gerilemiştir.

Yabancı yatırımcıların en kısa elde tutma süresi ise BIST Mali endeksinde gerçekleşmiştir.

Devlet İç Borçlanma Senedi Yatırımcıları

Devlet iç borçlanma senedi yatırımcılarına ilişkin veriler TCMB'den alınmakta ve yatırımcı sayıları bulunmamaktadır. Bu verilerde raporun diğer bölümlerinden farklı olarak kişilerin uyruğu değil yerleşikliğine göre bir sınıflandırma yapılmaktadır.

Toplam devlet iç borçlanma senedi (DİBS) portföy değeri 2015 yılında geçen seneye göre pek değişmeyerek 460 milyar TL'de kalmıştır. En büyük portföye 214 milyar TL ile yerli bankalar sahip olup bu grup toplam portföy değerinin %47'sini oluşturmaktadır. Yerli bankaları 115 milyar TL'lik portföy değeriyle sigorta şirketleri, portföy yönetim şirketleri, yatırım ortaklıkları ve kurumsal yatırımcıların oluşturduğu diğer yurtiçi finansal kuruluşlar kategorisi takip etmektedir. Yurtiçi tarafında, yatırım fonlarında yaşanan %17'lik artış, bireysel emeklilik fonlarındaki yükselişi yansıtmaktadır. Diğer taraftan, yurtiçi finansal olmayan kuruluşlar ile gerçek kişilerin portföyü sırasıyla %41 ve %24 oranlarında gerilemiştir.

2015 yılında, toplam portföy değerinde yurtdışı yatırımcıların ağırlıklarının %26'dan %20'ye indiği göze çarpmaktadır. Bu dönemde yurtdışı alacaklıların portföy değerlerinin %23 düşüşle 92 milyar TL'ye gerilemiştir. Yabancı bankalar 50 milyar TL'lik portföy ile DİBS'lerin %11'ine sahiptir.

Yurtdışı yatırımcıların DİBS yatırımları 2015'te %23 azalarak 92 milyar TL olarak gerçekleşmiştir.

DEVLET İÇ BORÇLANMA SENEDİ PORTFÖY DEĞERLERİ (MİLYON TL)					
Yatırımcı Kategorisi	2012	2013	2014	2015	2015/2014 Değişim
Yurtiçi Alacaklılar	327,419	311,694	340,205	367,450	8.0%
Bankalar	212,265	192,035	198,124	213,835	7.9%
TCMB	8,458	8,968	9,192	7,841	-14.7%
Banka Dışı Kesim	106,696	110,691	132,889	145,775	9.7%
Yatırım Fonları	16,984	19,792	23,589	27,588	17.0%
Diğer Finansal Kuruluşlar	84,367	85,120	104,683	115,026	9.8%
Aracı Kurumlar	540	442	283	277	-2.1%
Finansal Olmayan Kuruluşlar	1,930	2,411	2,328	1,373	-41.0%
Gerçek Kişiler	2,873	2,886	1,963	1,493	-23.9%
Diğer	2	40	43	16.5	-61.6%
Yurtdışı Alacaklılar	110,397	110,421	119,720	91,909	-23.2%
Bankalar	61,872	66,100	69,616	50,088	-28.1%
Yabancı Bankalar	58,322	62,587	67,058	44,577	-33.5%
Yurtiçi Bankaların Yurtdışı Şubeleri	3,549	3,513	2,558	5,511	115.4%
Banka Dışı Kesim	48,525	44,321	50,104	41,821	-16.5%
Diğer Finansal Kuruluşlar	48,424	44,163	49,752	41,623	-16.3%
Finansal Olmayan Kuruluşlar	37	70	273	120.8	-55.7%
Gerçek Kişiler	64	88	79	76.6	-3.0%
Toplam	437,816	422,115	459,925	459,283	-0.1%

Kaynak: TCMB

Özel Sektör Borçlanma Senedi Yatırımcıları

Görece düşük reel faiz oranlarının alternatif ürünlere duyulan ilgiyi arttırmasıyla hızlı bir gelişim sergileyen özel sektör borçlanma araçları piyasası, 2014 ve 2015 yıllarında yatırımcı sayısı açısından gerileme göstermiştir.

ÖZEL SEKTÖR BORÇLANMA SENEDİ YATIRIMCI SAYILARI						
Yatırımcı Kategorisi	2011	2012	2013	2014	2015	2015/2014 Değişim
Yerli	117,514	191,634	164,886	136,441	135,690	-0.6%
Fon	203	282	329	334	327	-2.1%
Yatırım Ortaklığı	18	18	17	14	14	0.0%
Tüzel	5,664	6,006	4,304	3,601	3,197	-11.2%
Bireysel	111,347	184,570	159,613	132,132	131,798	-0.3%
Diğer	282	758	623	360	354	-1.7%
Yabancı	1,115	1,984	1,672	1,384	1,066	-23.0%
Fon	13	20	18	17	6	-64.7%
Tüzel	28	33	38	36	24	-33.3%
Bireysel	1,073	1,928	1,614	1,330	1,034	-22.3%
Diğer	1	3	2	1	2	100.0%
Toplam	118,629	193,618	166,558	137,825	136,756	-0.8%
Kaynak: MKK						

Yatırım fonlarının özel sektör borçlanma araçlarına yatırımı artmaktadır.

2015 yılında özel sektör borçlanma senetlerine yatırım yapan yerli yatırımcı sayısı bir önceki yıla göre değişmeyerek 136.000 civarında gerçekleşmiştir. Bu yatırımcıların %97'si yerli bireysel yatırımcılardan oluşmaktadır.

Yatırımcı sayısındaki azalışa karşın, özel sektör borçlanma senetleri portföyü %4 artmış ve 47 milyar TL olmuştur. Bu artışa büyük ölçüde, raporun Finansal Piyasalar bölümünde analiz edilen tahvil ağırlıklı fonlardaki büyüme neden olmuştur. Emeklilik yatırım fonlarının özel sektör tahvillerinin artışıdaki etkisi ise sınırlı kalmıştır.

ÖZEL SEKTÖR BORÇLANMA SENEDİ PORTFÖY DEĞERLERİ (MİLYON TL)						
Yatırımcı Kategorisi	2011	2012	2013	2014	2015	2015/2014 Değişim
Yerli	13,230	26,788	34,573	43,642	45,845	5.1%
Fon	4,033	9,090	12,891	18,725	22,537	20.4%
Yatırım Ortaklığı	202	393	643	544	414	-24.0%
Tüzel	3,121	5,189	7,439	8,289	7,232	-12.8%
Bireysel	4,922	10,436	11,998	14,128	13,792	-2.4%
Diğer	952	1,680	1,603	1,957	1,871	-4.4%
Yabancı	504	1,267	1,515	1,172	962	-17.9%
Fon	57	252	262	138	81	-40.9%
Tüzel	347	792	990	787	657	-16.5%
Bireysel	75	168	153	176	132	-24.8%
Diğer	25	55	110	71	91	28.6%
Toplam	13,734	28,056	36,088	44,814	46,807	4.5%
Kaynak: MKK						

Özel sektör borçlanma araçlarında en büyük portföye yaklaşık 23 milyar TL ile yerli fonlar sahip olup, bu tutar toplam portföy değerinin %48'ini oluşturmaktadır. 131.798 bireysel yatırımcı ise 14 milyar TL'lik bir portföye sahiptir. Yatırımları sınırlı olan yabancı yatırımcıların portföylerinin büyüklüğü 2015'te %18 oranında azalarak 1 milyar TL'nin altına düşmüştür.

VDMK ve VTMK Yatırımcıları

2015 yılı sonunda toplam 1.579 yatırımcının portföyünde Varlığa Dayalı Menkul Kıymet (VDMK) veya Varlık Teminatlı Menkul Kıymet (VTMK) bulunmaktadır.

Toplam VDMK-VTMK yatırımcı sayısı 1.579'dur.

VDMK-VTMK YATIRIMCI SAYILARI						
Yatırımcı Kategorisi	2011	2012	2013	2014	2015	2015/2014 Değişim
Yerli	29	73	2,580	605	1,556	157.2%
Fon	17	54	98	92	73	-20.7%
Yatırım Ortaklığı	1	0	1	1	1	0.0%
Tüzel	8	12	280	51	112	119.6%
Bireysel	0	3	2,190	453	1363	200.9%
Diğer	3	4	11	8	7	-12.5%
Yabancı	5	8	26	11	23	109.1%
Fon	1	1	0	0	0	-
Tüzel	4	6	10	9	8	-11.1%
Bireysel	0	0	15	1	14	1300.0%
Diğer	0	1	1	1	1	0.0%
Toplam	34	81	2,606	616	1,579	156.3%
Kaynak: MKK						

VDMK ile VTMK yatırımları 2015 yılında %9 artarak 3,3 milyar TL'ye yaklaşmıştır. 23 yabancı yatırımcının toplam VDMK-VTMK portföy büyüklüğü 1,7 milyar TL'dir. 8 adet yabancı tüzel yatırımcı, toplam portföyün yarısına sahiptir. Yerli yatırımcılarda ise portföy değerinin büyük kısmını fon ve tüzel yatırımcılar oluşturmaktadır.

VDMK-VTMK PORTFÖY DEĞERLERİ (BİN TL)						
Yatırımcı Kategorisi	2011	2012	2013	2014	2015	2015/2014 Değişim
Yerli	153,875	547,777	1,198,993	1,219,001	1,654,778	35.8%
Fon	66,081	334,711	524,907	462,865	458,366	-1.0%
Yatırım Ortaklığı	250	0	3,500	2,003	6,992	249.1%
Tüzel	69,151	188,037	475,692	542,340	797,821	47.1%
Bireysel	0	530	168,809	164,619	340,789	107.0%
Diğer	18,393	24,499	26,085	47,173	50,811	7.7%
Yabancı	407,500	1,035,080	1,653,305	1,843,225	1,688,849	-8.4%
Fon	44,750	4,000	0	0	0	-
Tüzel	362,750	977,187	1,464,187	1,681,273	1,627,075	-3.2%
Bireysel	0	0	1,204	250	10,291	4016.5%
Diğer	0	53,893	187,913	161,702	51,482	-68.2%
Toplam	561,375	1,582,857	2,852,297	3,062,225	3,343,627	9.2%
Kaynak: MKK						

Varant ve Sertifika Yatırımcıları

VARANT VE SERTİFİKA YATIRIMCI SAYILARI						
Yatırımcı Kategorisi	2011	2012	2013	2014	2015	2015/2014 Değişim
Yerli	2,451	1,938	3,301	2,988	2,891	-3.3%
Fon	1	2	2	0	0	-
Tüzel	4	5	9	10	10	0.00%
Bireysel	2,446	1,931	3,290	2,978	2,881	-3.3%
Yabancı	6	7	5	9	7	-22.2%
Fon	1	0	0	0	0	-
Tüzel	0	0	0	0	0	-
Bireysel	5	7	5	9	7	-22.2%
Toplam	2,457	1,945	3,306	2,997	2,898	-3.3%
Kaynak: MKK						

Toplam varant yatırımcı sayısı yaklaşık 3.000'dir.

2015'te tamamına yakını yerli bireysel yatırımcılardan oluşan varant yatırımcılarının sayısı önceki yıla oranla ufak bir azalışla 2.900 seviyesinde kalmıştır. Bu yatırımcıların toplam portföy değeri ise yaklaşık 3 katına çıkarak 35 milyon TL'ye çıkmıştır.

VARANT VE SERTİFİKA PORTFÖY DEĞERLERİ (BİN TL)						
Yatırımcı Kategorisi	2011	2012	2013	2014	2015	2015/2014 Değişim
Yerli	9,801	9,484	12,126	12,016	34,723	189.0%
Fon	32	1	112	0	0	-
Tüzel	10	7	206	53	26,390	49693.7%
Bireysel	9,759	9,477	11,809	11,963	8,332	-30.4%
Yabancı	97	19	29	14	53	278.57%
Fon	77	0	0	0	0	-
Tüzel	0	0	0	0	0	-
Bireysel	20	19	29	14	53	278.6%
Toplam	9,898	9,504	12,156	12,029	34,776	189.1%
Kaynak: MKK						

Yatırım Fonu Yatırımcıları

Bu bölümde yatırım fonu katılma belgesine sahip yatırımcılarla ilgili veriler incelenmektedir. Borsa yatırım fonu verileri de yatırım fonu verilerine dahil edilmiştir. Bu bölümdeki portföy değerleri MKK'dan alınmış olup, "Finansal Piyasalar" bölümünde yer alan Takasbank kaynaklı verilere göre ufak farklılıklar göstermektedir.

Yatırım fonu yatırımcılarının sayısı 2015 yılında %6 artarak 2,9 milyon olarak gerçekleşmiştir. 2015 yılı sonunda yatırımcıların 39 milyar TL'lik yatırım fonu bulunmaktadır.

YATIRIM FONU KATILMA BELGESİ YATIRIMCI SAYILARI						
Yatırımcı Kategorisi	2011	2012	2013	2014	2015	2015/2014 Değişim
Yerli	2,935,245	2,786,747	2,745,407	2,731,674	2,895,676	6.0%
Fon	29	54	44	64	55	-14.1%
Yatırım Ortaklığı	10	9	11	13	14	7.7%
Tüzel	82,247	74,773	74,505	80,440	86,743	7.8%
Bireysel	2,839,767	2,701,762	2,661,242	2,641,600	2,798,429	5.9%
Diğer	13,192	10,149	9,605	9,557	10,435	9.2%
Yabancı	26,342	23,268	22,712	21,413	22,114	3.3%
Fon	22	21	24	20	17	-15.0%
Tüzel	89	79	92	107	113	5.6%
Bireysel	26,224	23,160	22,588	21,271	21,970	3.3%
Diğer	7	8	8	15	14	-6.7%
Toplam	2,961,587	2,810,015	2,768,119	2,753,087	2,917,790	6.0%
Kaynak: MKK						

Yatırım fonlarına temelde yerli bireysel yatırımcılar ilgi göstermektedir. Toplam yatırımcı sayısının %96'sı ve portföy büyüklüğünün %85'i yerli bireysel yatırımcılara aittir. 33 milyar TL büyüklüğe sahip olan yerli bireysel yatırımcıların fon portföyü 2014 yılına kıyasla %8 artmıştır.

YATIRIM FONU KATILMA BELGESİ PORTFÖY DEĞERLERİ (MİLYON TL)						
Yatırımcı Kategorisi	2011	2012	2013	2014	2015	2015/2014 Değişim
Yerli	29,703	30,175	30,647	35,826	38,415	7.2%
Fon	16	38	47	283	166	-41.2%
Yatırım Ortaklığı	54	53	75	90	66	-26.7%
Tüzel	3,216	3,229	3,638	4,196	4,290	2.2%
Bireysel	25,793	26,112	26,098	30,516	32,978	8.1%
Diğer	624	742	790	741	915	23.4%
Yabancı	362	372	334	397	448	12.9%
Fon	8	8	8	12	5	-61.5%
Tüzel	16	18	42	57	85	48.8%
Bireysel	334	346	283	328	358	9.3%
Diğer	4	0	0	0	0	-
Toplam	30,065	30,548	30,981	36,223	38,863	7.3%
Kaynak: MKK						

Emeklilik Yatırım Fonu Yatırımcıları

Bireysel emeklilik sistemi ile ilgili verilere Emeklilik Gözetim Merkezi'nden (EGM) ulaşmak mümkündür. Yatırım fonlarında olduğu gibi portföy değerleri, "Finansal Piyasalar" bölümünde yer alan ve Takasbank tarafından açıklanan verilere göre ufak farklılıklar göstermektedir.

Emeklilik yatırım fonlarındaki (EYF) toplam yatırımcı sayısı, 2013 yılında devreye giren %25 oranındaki devlet katkısının etkisiyle 2015 yılında 2014'e göre 1 milyon kişi artarak 6 milyon olarak gerçekleşmiştir.

2015 yılında emeklilik fonlarının portföy büyüklüğü 43 milyar TL olmuştur.

EMEKLİLİK YATIRIM FONLARI						
	2011	2012	2013	2014	2015	2015/2014 Değişim
Yatırımcı Sayısı (Bin)	2,642	3,128	4,127	5,063	6,004	18.6%
Portföy Değeri (Mn. TL)	14,330	20,346	24,845	34,577	42,979	24.3%
Toplam Portföy Değeri (Mn. TL)*	14,330	20,346	25,997	37,600	47,999	27.7%
Kaynak: EGM						
*Devlet katkısı ile birlikte toplam portföy değeridir.						

2015 yılında toplam emeklilik yatırım fonu yatırımcı sayısı 6 milyona çıkmıştır.

2015 yılında bireysel emeklilik fonlarının devlet katkısı hariç portföy değeri %24 artarak 43 milyar TL olarak gerçekleşmiştir. Devlet katkısı ile birlikte bu tutar 48 milyar TL olmuştur. Kişi başı ortalama portföy büyüklüğü ise 2014 yılı sonuna göre sadece %8 artarak 7.994 TL'ye ulaşmıştır.

EGM, bireysel emeklilik fonlarındaki yatırımcıların sayısını 10 yıllık yaş gruplarına göre sınıflandırarak yayınlamaktadır.

YAŞ GRUPLARINA GÖRE EYF YATIRIMCI SAYILARI (2015)		
Yaş Aralığı	Yatırımcı Sayısı	Dağılım
0-24	370,127	6.2%
25-34	1,897,073	31.6%
35-44	2,036,921	33.9%
45-55	1,287,595	21.5%
56+	412,436	6.9%
Toplam	6,004,152	100.0%
Kaynak: EGM		

Bu dağılıma göre, yatırımcıların %32'si 25-34, %34'ü 35-44 yaş aralığındadır. Çalışma hayatına yeni başlayan, dolayısıyla nispeten düşük gelir seviyesinde ve düşük tasarruf eğiliminde olduğu tahmin edilen 25 yaş altındaki yatırımcıların toplamdaki payı %6 civarındadır. Emeklilik yaşına yaklaşan veya emeklilik hakkı kazandığı halde sistemde kalmaya devam eden kişileri ifade eden 56 yaş üzeri grubun payı da yaklaşık %7'dir.

Sisteme 2015 yılındaki katılımlara bakıldığında, ileri yaşlarda kişilerdeki artış hızının daha yüksek olduğu göze çarpmaktadır. 34 yaş altındaki kişilerin sayısı 2015 yılında %13 oranında artarken, 56 yaş üzerinde bu oran %37'ye çıkmaktadır.

BES SÖZLEŞME SAYISI			
Yıl	Toplam	Dağılım	
		Bireysel	Grup
2010	2,525,600	76.7%	23.3%
2011	2,939,878	76.4%	23.6%
2012	3,496,377	74.5%	25.5%
2013	4,654,513	73.5%	26.5%
2014	5,767,312	73.2%	26.8%
2015	6,993,329	72.3%	27.7%
Kaynak: EGM			

Bireysel emeklilik sisteminde 2015 yılsonu itibarıyla sözleşme sayısı 1,2 milyon adet artarak 7 milyona yaklaşmıştır. Sözleşme sayısı ile kişi sayısı arasındaki fark, özellikle grup planlarına bağlı yatırımcıların bir kurumda birden fazla sözleşmesi olmasından kaynaklanmaktadır. Bu sözleşmelerin %72'si bireysel sözleşmelerden oluşmaktadır. İşveren katkılı grup emeklilik veya gruba bağlı sözleşmelerin payı ise 2009 yılından itibaren artış göstermekte olup payları 2015 sonunda %28'e çıkmıştır.